

5. Цветков В.Л. Юридична психологія. Навчальний посібник.- М.: Инфра-М, 2011. - 608 с.

ПОЗБАВЛЕННЯ ПРАВА ОБІЙМАТИ ПЕВНІ ПОСАДИ АБО ЗАЙМАТИСЯ ПЕВНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ: ОПТИМІЗАЦІЯ СТРОКУ ПОКАРАННЯ

В'юник Максим Вікторович

*асистент кафедри кримінального права №1 Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого*

Відповідно до ч. 1 ст. 55 Кримінального кодексу України позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (далі – позбавлення права, якщо контекст не вимагає іншого) може бути призначено як основне покарання на строк від двох до п'яти років і як додаткове на строк від одного до трьох років. Як виняток, позбавлення права обіймати певні посади як додаткове покарання у справах, передбачених Законом України «Про очищення влади», призначається на строк п'ять років.

За своїм характером позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, яке призначається як основне чи як додаткове покарання є тотожними. Єдиним критерієм їх розмежування є обсяг карально-виховного потенціалу, що закладається у строки на які вони призначаються. Тому, дослідження строків цього виду покарання потребує додаткової уваги.

Одні науковці вважають, що встановлені строки найкраще забезпечують досягнення цілей покарання, оскільки призначення його на більш тривалий строк викликає в засудженого надмірне хвилювання й може призвести до озлоблення, ускладнити його повернення до колишнього життя. Обґрунтована подібна позиція тим, що в окремих випадках від посади відсторонюються висококваліфіковані фахівці й керівники виробництв (керівники підприємств, установ і організацій, а також їх структурних підрозділів, їх заступники, головні бухгалтери та ін.), а тому призначення цього покарання на тривалий строк може мати негативні соціальні наслідки. Так, А. А. Пінаєв припускає, що тривала

перерва в цій діяльності може потягти за собою дискваліфікацію цінного, а, можливо, й унікального спеціаліста, вважаючи, що в подібних випадках доцільніше застосовувати інші види покарань [1. ст. 95].

З позиції застосування цього покарання до «цінних та унікальних спеціалістів», як пропонує А. А. Пінаєв, то певною мірою з ним можна погодитись і досліджуваному покаранню можна знайти альтернативне покарання або застосувати позбавлення права в мінімальних межах. Однак, це одиничний, певною мірою унікальний випадок, тому він не виключає необхідності дослідження строків цього покарання з точки зору їх актуальності для більш широкого кола суб'єктів.

По перше, така необхідність зумовлена «темпоральною аномалією», що в силу законодавчого дисонансу утворилася між нормами кримінального та адміністративного законодавства. Мова йде про неспіврозмірність строків кримінального покарання встановленого ч. 1 ст. 55 КК та адміністративного стягнення - ч. 2 ст. 30 КУпАП. У ч. 2 ст. 30 КУпАП передбачено можливість позбавлення наданого громадянинуві права керування транспортними засобами на строк до десяти років за систематичне порушення порядку користування цим правом. Як відомо КК встановлює вищу межу для відповідного основного покарання на рівні 5 років.

Оскільки кримінальні покарання не можуть бути менш суворими, ніж адміністративні стягнення, цілком обґрунтованою виглядає пропозиція про збільшення максимального строку покарання у виді позбавлення права, як мінімум до десяти років. На цьому неодноразово наголошувалося у роботах Ю. А. Пономаренка [2, ст. 75], Д. С. Шияна [3, ст. 10], М. В. В'юника та інших науковців.

По друге, обраний державою курс на боротьбу з «білокомірцевою злочинністю» додатково акцентує увагу на покаранні у виді позбавлення права, як на головному засобі боротьби з нею. Саме це покарання може виступати дієвим засобом боротьби з даною категорією злочинів, які на даному етапі розвитку українського суспільства становлять підвищену небезпеку. А отже для повноцінної реалізації закладеного потенціалу в цей вид покарання необхідно переглянути строки на які він може призначатися.

Слід зазначити, що згідно ч. 2 ст. 49 Модельного кримінального кодексу позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною

діяльністю встановлюється на строк від одного року до десяти років за умисні злочини і від одного року до п'яти років за необережні злочини в якості основного покарання і на термін від одного року до п'яти років в якості додаткового покарання [4].

В наукових колах питання визначення оптимальних строків цього покарання не втрачає актуальності більше ста років. В свій час І. Фойницький відмічав, що правообмеження повинні носити строковий характер, визначатися залежно від ступеня вини особи, на термін від 1 до 10 років[5, ст. 185].

В своїх роботах С. Ф. Мілюков пропонує також збільшити строки позбавлення права за умисні злочини до 10 років. В. П. Малков підходить більш диференційовано до встановлення строків цього покарання та пропонує встановити наступні строки: за злочини невеликої та середньої тяжкості від одного року до 10 років, за тяжкі та особливо тяжкі злочини - від десяти до 20 років, у виняткових випадках при особливо обтяжуючих обставинах – довічно[6, ст. 164].

Пропозиція перегляду строку позбавлення права знаходить підтримку також серед практиків. На поставлене питання під час проведення анонімного опитування суддів: «Чи є доцільним встановлення більш значного строку покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю?» ми отримали наступні результати. Половина респондентів, а саме 381 суддя (50,07 %) вважають, що встановлені в ст. 51 КК України строки позбавлення права як основного, так і додаткового покарання є оптимальними. Інша половина (380 суддів 49,93 %) визнали за необхідне зміну строків позбавлення права як основного виду покарання на такі: 1) від 1 до 10 років – 226 опитаних; 2) від 5 до 15 років – 114. Строки як додаткового виду цього покарання пропонувалося змінити на наступні: 1) від 1 до 5 років – 201 опитаний; 2) від 5 до 10 років – 103; 3) від 5 до 15 років – 45.

Разом з тим, 64 (8,4 %) з опитаних суддів висловили й власну точку зору на поставлене питання. Думається, що саме власні судження та пропозиції практиків можуть відображати реальний стан щодо застосування такого покарання, як позбавлення права та, зокрема, питання щодо визначення його строків. 22 суддів (з числа останніх 34,38%) запропонували більш значні строки позбавлення права – від 5 до 25 років як основного, так і додаткового покарання. Також 31 респондентом

(48,43 %) було вказано, що для даного виду покарання найдоцільніше не встановлювати конкретних строків, а залишити на розсуд суду право їх визначення, виходячи із конкретних обставин вчиненого злочину із урахуванням займаної посади, тяжкості вчиненого злочину, розміру заподіяної шкоди і т.п.

Перший кроком до збільшення строків позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю законодавець здійснив прийнявши Закон України № 629-VIII від 16.07.2015 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку» [7, ст. 386] яким КК України було доповнено статтями 220-¹ і 220-², а також внесено зміни у ч. 1 статті 365-². Наслідком таких змін стало передбачення в санкціях ч. 1 ст. 220² та ч. 1 ст. 365² покарання у виді позбавлення, а в ч. 4 ст. 220¹ КК - обмеження права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до десяти років. І хоча, такі зміни є не послідовними та не системними, адже встановлені строки суперечать ст. 55 КК в яку не було внесено відповідних змін, це може свідчити, що є інтуїтивне відчуття у самих законотворців необхідності таких змін.

Таким чином, науковці і практики підтримують пропозицію, а законодавець розпочав встановлення більш значних строків позбавлення права в статтях Особливої частини КК. Попри це, за інших умов встановлення строків для цього покарання, що перевищують 10 років було б не доцільним, однак з урахуванням ситуації, яка склалася в Україні такі зміни є необхідними. Для повноти дослідження питання строків ми пропонуємо, також, розглянути можливість встановлення позбавлення права довічно.

Підтримку такої пропозиції можна знайти у роботах: В. П. Малкова, Є. В. Мар'їна, М. В. Кокшової, Ф. Р. Сундуrow, Є. С. Крилова.

Що стосується практиків, то на питання поставлене в опитуванні: «Чи є необхідність законодавчого закріплення можливості призначення позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю довічно?» ми отримали 414 (54,4 %) негативних відповідей та 321 (42,18 %) варіантів відповіді «Так, є необхідним, зокрема, за корупційні та службові злочини, вчинені службовими особами, які займають відповідальне чи особливо відповідальне становище». 26 (3,41

%) респондентів запропонували власні варіанти відповідей на поставлене питання, які зводяться до такого: розглянути можливість призначення позбавлення права довічно за умови настання тяжких наслідків, значної шкоди, а також при повторному вчиненні корупційних чи службових злочинів.

Таким чином, на основі вище викладеного можна дійти висновку, що як науковці так і практики не тільки підтримують збільшення строків позбавлення права, а й допускають можливим призначення цього покарання безстроково. Розробка додаткової аргументації та соціальної обумовленості закріплення більш тривалих строків для даного виду покарання, а також зарубіжного досвіду, потребують окремої уваги та більш глибоко, повного вивчення, що і буде предметом наших подальших досліджень.

Література:

1. Пинаев А.А. Курс лекций по Общей час-ти уголовного права / А.А. Пинаев. – Х. : Харьков юридический, 2002. – Книга 2. О наказании. – 195 с.
2. Пономаренко Ю.А. Види наказаний по уголовному праву Украинн: моногр. / Ю.А. Пономаренко. - Х.: ФИНН, 2009. - 344 с.
3. Шиян Д.С. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певного діяльністю як вид кримінального покарання: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / Д.С. Шиян. - Дніпропетровськ: Дніпропетровський держ. ун-т внутрішніх справ, 2008. - С. 10.
4. Модельный Уголовный кодекс (с изменениями на 16 ноября 2006 года) Рекомендаційний законодавчий акт для Співдружності Незалежних Держав / [Елетронний ресурс] - <http://docs.cntd.ru/document/901781490>.
5. Фойницкий И. Необходимость реформы постановлений русского законодательства ив вопросу о лишении прав // Гражданское и уголовное право, 1874. № 5- С.185.
6. Малков В. П. Еще раз о противодействии коррупционной и иной преступности наказанием в виде лишения права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью / В. П. Малков. // Актуальные проблемы экономики и права. – 2007. – №3. – С. 162–170. С. 164.

7. ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку» Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 43, ст.386.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ ПОВ'ЯЗАНИХ З НЕЗАКОННИМ ОБІГОМ НАРКОТИКІВ

Зарубей Вікторія Володимирівна

кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри досудового розслідування Навчально-наукового інституту №1 Національної академії внутрішніх справ

Безчастна Анастасія Вікторівна

слухач магістратури Навчально-наукового інституту №1 Національної академії внутрішніх справ

На сьогодні незаконний обіг наркотиків – надзвичайно складне, багатогранне і у той же час суспільно небезпечне явище у сучасному світі. З однієї сторони, наркотики є необхідними медичними препаратами, а з іншої сторони – вони заподіюють величезну шкоду, яка практично не піддається обрахунку.

Особлива небезпека полягає у тому, що особи цього кола об'єднуються у суворо упорядковану систему, що представляє собою організовані групи або злочинні організації. У процесі функціонування подібні групи та угруповання контролюють осіб, які самостійно вчиняли злочини, пов'язані з наркотиками, та встановлюють міцні організаційні зв'язки між собою, а також монополізують обіг наркотиків на значних територіях. Крім того, вони проникають за межі державних кордонів з метою вчинення незаконного обігу наркотиків, що призводить, крім усього іншого, ще до міжнаціональних та міжнародних конфліктів.

Умови сьогодення потребують розгляду особливостей розслідування діяльності організованих злочинних угруповань у сфері обігу наркотичних